

Att lära sig nya språk genom att sjunga

Fernando Álvarez, Uppsala universitet, Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering

Denna artikel har två syften. Å ena sidan, vill jag påminna om fördelarna med att aktivt arbeta med så väl lyssnande, som av läsning och sjungande av sånger. Å andra sidan, vill jag förespråka möjligheterna att lära sig ett språk utifrån skapande av sångtexter. I båda fallen, presenterar jag några exempel på sånger och några förslag till lingvistisk och musikalisk exploatering.

Att lära sig ett andraspråk inkluderar flera kompletterande områden: studier i grammatik (morfologi och satslära), semantik (ordens betydelse), pragmatik (språkets lämpliga användning i varje kontext), sociokulturella aspekter (beteendevanor, kommunikationskoder och kännedom om omvärlden hos människorna som talar ett särskilt språk) och utvecklingen av den interkulturella

medvetenheten (relationen mellan modersmålet och målspråket). Alla dessa områden är nödvändiga både inom den skriftliga och den muntliga kommunikationen.

Om man emellertid tar hänsyn till att största delen av kommunikationen är muntlig, så saknas i listan ovan ett oundgängligt område, nämligen studier i

prosodi, alltså språkets rytm och melodi. Vi kan inte behärska ett språk om vi inte siktar in oss på att tala det med största möjliga korrekthet. Och för att uppnå detta mål måste man träna hörseln, och genom att härma de språkliga ljuden som hörs, återge dem i form av ord och meningar. Trots detta får, märkligt nog, detta oundgängliga område oftast väldigt lite uppmärksamhet från lärarnas

sida. I de flesta fall blir då resultatet att eleverna når en ganska påver fonetisk och prosodisk språknivå. Det är ett stort problem om man vill åstadkomma en tillfredställande kommunikation i vilket språk som helst.

De audiolingvistiska inlärningsmetoderna som föddes under andra världskriget har inte längre någon relevans. Idag fokuseras språkundervisningen på de kommunikativa aspekterna utifrån kontextens sociokulturella aspekter, vilket absolut är ett mycket relevant angreppssätt. Problemet är dock att detta verkar göras på bekostnad av grammatikstudierna, vilket många pedagoger ofta påpekar. Det görs också på bekostnad av uttalsträning och studier i prosodi, vilka är aspekter språkdidaktikere inte brukar lyfta upp. På så sätt förbigås två grundläggande principer i språkinläringen, nämligen att en lyckad kommunikation innebär att lära sig tala språket i frågan, och att för att kunna tala måste man först lyssna. För att vi ska kunna producera måste vi först lära oss att upprepa och återge vad vi hör, vilket förutsätter att vi måste lyssna. Det är just i denna process där sången kan ha en viktig roll.

Då musik och ord förenas blir resultatet en sång. Musiken och det talade språket är två skilda kommunikationssystem men de har ändå mycket gemensamt. Båda är medfödda förmågor. Båda består av melodiska och rytmiska enheter. Båda är system av ljudsymboler som direkt påverkar vår hörförmåga. Båda består av fonologiska, syntaktiska och semantiska element. Båda organiseras neurologiskt

på samma sätt och båda kompletterar varandra i inlärnings- och minnesprocesser. Och det är i sången där båda systemen sammanträffas och blir oskiljbara.

Varför tar vi inte vara på detta förenade område och ser de möjliga fördelarna med att lära sig ett andraspråk, till exempel spanska, med hjälp av sånger? Idén är inte alls ny. Tvärtom. Det är väldigt vanligt att använda sånger i spankundervisningen. I vanliga fall använder vi lärare sångerna som ett komplement för att repetera grammatiken, förstärka något semantisk fält eller förklara en viss sociokulturell aspekt. Men alldeles för ofta används också sångerna endast som ett tillägg utanför läroplanen endast för att skapa en avslappnad och lekfull stämning, eller till och med för att fylla en "död" stund. Sanningen är att väldigt få gånger används sångerna för det som de blev skapade till, nämligen för att sjungas. Och ännu mindre får eleverna möjligheten att sluta bli bara mottagare och börja bli språkskapare, att utveckla den muntliga och den skriftliga språkfärdigheten genom att framföra och skapa sånger.

1. Nu ska vi sjunga

Vilka är fördelarna med att sjunga? För det första; sånger är till för att sjungas. För det andra; de allra flesta människor tycker om att sjunga, även om de "inte kan sjunga" och även om de gör det bara i duschen. Och för det tredje; att sjunga sånger som en resurs i språkinläringen är en aktivitet som gör möjlig att utveckla den fonologiska och prosodiska medvetenheten. Detta genom att träna uttal, rytm och språkmelodi, vilket

är nödvändigt för att tala korrekt och på så sätt ha bättre garantier till en lyckad muntlig kommunikation.

Det är självklart att ju mer vi tränar vår förmåga att lyssna och återge språkstycken, desto lättare bli det att tala med större språklig korrekthet och med större säkerhet. Att använda utvalda sånger anpassade till elevernas behov är en resurs som erbjuder många fördelar för att uppnå dessa mål. En av fördelarna, en av de viktigaste, är den ständiga närvaron av musik och sånger i alla sociala områden.

Om det handlar om att träna örat så att man på ett korrekt sätt kan återge ett ord eller en grupp av ord i ett visst språk, är det första vi lärare måste göra att bekanta våra elever med några prosodiska element, dvs. med fonologin, rytmen och språkmelodin i målspråket. Och en effektiv metod att uppnå detta och att möjliggöra ett lättare sätt att ta till sig innehållet, underlätta memorering och förstärka minnet, är att använda sig av upprepning av rytmiska strukturer, alltså med hjälp av sånger. Sångerna gör möjlig att vi, på ett naturligt sätt och uppenbarligen utan större ansträngning, kan "ana" språkets prosodiska system och öka vår medvetenhet om dess karakteristiska egenskaper. Om vi tar spanska som exempel, kan vi välja att träna uttalet av vissa "svårare" fonem (och dess dialektala varianter) eller fokusera på vokalsystemet, med sina diftonger och triftonger, som är något väldigt representativt för spanskan. Naturligtvis har inte alla sånger en sådan upprepande

struktur och många kan ha mycket komplexa rytmer. Till en början måste vi förmodligen leta efter de enklaste sångerna, vilka i många fall är barnvisor och traditionella sånger. Men en del av de moderna och populära sångerna som hörs via massmedia kan också vara väldigt lätta att ta till sig, med det extra värde de har med att vara "inne" och just därför har större tillgänglighet och större dragningskraft.

Innan vi tittar på några konkreta exempel på spanska sånger och hur vi kan använda dem för att utveckla inläringen av spanska som andraspråk, vill jag lyfta upp några av sångens viktigaste särdrag. Dessa spelar en stor roll när man lär sig ett språk och när man vill förstärka elevernas medvetenhet i språkinläringen.

- En sång är en del av ett talat språk som kännetecknas för en melodisk och rytmisk variation tagen till sin spets. Denna melodiska och rytmiska överdrift sker genom en omväxling av toner och tystnad inom en viss tidsperiod.

- Denna tidsperiod organiseras oftast i form av verser, vars korta mått gör möjlig att minnet registrerar innehållet på ett mycket enkelt sätt. Antal verser och sättet de grupperas kan ha många varianter och resultera i många olika typer av sånger.

- Varje vers har ett visst antal fonologiska element, vars minsta enhet när det gäller spanska är stavelsen.

- Antalet stavelser i varje vers och hur stavelserna sammanställs i varje vers under hela sången ger upphov till en rytmisk struktur med många element som upprepas.

- Denna känsla av upprepning och rytm kan förstärkas genom rimmet, dvs. genom återkommande liknande stavelser i slutet av alla eller några av verserna.

- Det är denna upprepande och rytmiska egenskap det som hjälper till att förstärka närminnet och långminnet, två mycket viktiga förmågor i inlärningsprocessen.

De två exemplen som följer är avsedda för spanska, för en nivå A1-A2, enligt skalan i GERS (*Gemensam europeisk referensram för språk*).

Juegos con diptongos

I spanska bär stavelserna språkets rytm, därför är det nödvändigt att kunna dela stavelserna i ett ord på rätt sätt. Detta innebär att veta hur och när en kombination av vokaler kan bilda en diftong. Att lära sig att känna när det finns en diftong och när det inte finns är nödvändigt för att kunna läsa och tala med rätt melodi. Det i sin tur är ett mycket bra sätt att dyka ner i spanskans rytm. Det spanska vokalsystemet har en stor mångfald av diftonger, vilket gör det möjligt att länka ihop orden sinsemellan. Det resulterar i en bunden och sammanhållen melodi (inom musik skulle det kallas för "legato", i motsats till "staccato"). Denna egenskap, som inte gör det möjligt att lyssna var ett ord slutar och var nästa ord börjar, är nog en av de särdrag som gör att spanskan ofta uppfattas som ett språk som talas väldigt fort av folk som talar andra språk. Med tanke på allt detta har jag skapat några "lekar med diftonger", där upprepningen av isolerade diftonger och ord med diftonger blandas med traditionella och

moderna melodier som resulterar i enkla sånger. Övningen består av att lyssna och säga efter, ibland sjungandes. Här följer några exempel:

AI-AY

Aire, Baile, Jaime, Maracaibo, Paraguay, Uruguay, Hay, Ay
Ay, ay, ay, ay
Ay, ay, ay, ay
Ay, ay, ay, ay Puerto Rico
Ay, ay, ay, ay Puerto Rico
Ay, ay, ay, ay, ay, ay Puerto Rico
Ay, ay, ay, ay, ay, ay Puerto Rico

EI-EY

Rey, rey, cuántos años viviré,
soy pequeño y no lo sé
Uno, dos, tres, cuatro, cinco y seis
Siete, ocho, nueve y diez
Once, doce y trece
Catorce, quince y dieciséis
Es muy fácil ya lo veis

OI – OY

Hoy, Eloy, Goytisoló, Zoila, Boina,
Cuatro y dos
¿Cuántos son cuatro y dos?
Dos y dos son cuatro
Cuatro y dos son seis
Seis y dos son ocho
Y ocho dieciséis
Y ocho veinticuatro
Y ocho treinta y dos
Ánimas benditas me arrodillo yo

Dessa exempel och flera till (diftongerna **IA-YA**, **IE-YE**) kan man lyssnas på min wiki: <https://vocesy letras.wikispaces.com/Juegos+con+diftongos>

Punto y raya (Soledad Bravo)

Den här sången har, förutom ett vackert budskap som kan ge upphov till intressanta debatter, en mycket enkel lingvistisk och musikalisk struktur. Det är en sång som lämpar sig utmärkt för att träna det spanska uttalet och den spanska prosodin. Den består av sexton verser som grupperas parvis och varje vers har åtta stavelser, vilket är det vanligaste måttet i de flesta traditionella spanska sånger. De jämna verserna har en och samma rim i A-A (rA-yA, cerrA-dA, rA-yA, te-le-grA-mA, mon-tA-ñAs, rA-yAs, tra-zA-dAs, se-pa-rA-dAs), vilket gör det lättare att memorera sången.

I den högra spalten transkriberas sången stavelsevis och de stavelser som bär den rytmiska betoningen markeras. Som man kan se (och höra) motsvarar betoningen inte alltid den vanliga betoningen i det talade språket, vilket är en vanlig företeelse i sångerna eftersom orden måste anpassas till musiken. Att lägga märke till detta ökar medvetenhet kring reglerna för betoningen i spanskan. Övningen består av att lyssna och sjunga efter varje två verser. Man kan också klappa till på de betonade stavelserna för att bättre känna rytmen.

*Entre tu pueblo y mi pueblo
Hay un punto y una raya*

*La raya dice no hay paso
El punto vía cerrada*

*Y así entre todos los pueblos
Raya y punto, punto y raya*

*Con tantas rayas y puntos
El mapa es un telegrama*

2. Nu ska vi skriva sånger

Hittills har vi tränat på de språkliga kompetenserna genom reception och produktion, eller snarare endast genom reproduktion. Nu ska vi arbeta aktivt med produktion och särskilt med "kreation" genom att skapa nya texter till givna melodier. Det skulle bli ännu mer kreativt att även skriva ny musik men detta överskrider språkinläringens syften. Vi ska helt enkelt använda kända sånger och byta ut dess texter till andra som fyller en kommunikativ funktion, anpassad till kunskapsnivå och behov hos en viss grupp av elever.

För att lyckas med den här uppgiften måste eleverna ha en någorlunda bra kännedom om språkets fonologiska struktur, vilket i spanskans fall innebär att ha kunskap om accentreglerna och vokalsystemet. Dessa kunskaper avgör hur stavelserna i ett ord bör fördelas och är grundläggande för att tala med den rätta språkmelodin. I viss mån avgör de även hur ord stavas. På så sätt, endast genom språkets prosodi, kan eleverna lära sig på köpet också en del av stavningsreglerna.

EN-TRE-TU-PUE-BLOY-MI-PUE-BLO
HA-YUN-PUN-TO-YU-NA-RA-YA

LA-RA-YA-DI-CE-NOHAY-PA-SO
EL-PUN-TO-VI-A-CE-RRRA-DA

IA-SIEN-TRE-TO-DOS-LOS-PUE-BLOS
RA-YAY-PUN-TO-PUN-TOY-RA-YA

CON-TAN-TAS-RA-YA-SI-PUN-TOS
EL-MA-PAE-SUN-TE-LE-GRRA-MA

Här följer två exempel av skapande av nya texter till kända sånger, med ett tydligt kommunikativt syfte.

Jugando a las profesiones

Vi tar den kubanska sången "Guantanamera" och sjunger en ny text med den väl kända melodin komponerad av Joseíto Fernández. Sången har en mycket lätt struktur som bygger på grupper av fyra verser med åtta stavelser i var och en, och av ett rim mellan de jämna verserna och ett annat rim mellan de udda verserna. I den nya versionen som vi ska skapa räcker det med att hitta ett rim antingen på de jämna eller på de udda verserna. Målet är att vi ska presentera oss och uttrycka ett önskemål, till exempel vad vi vill ha för yrke eller vad vi vill bli. Aktiviteten är tänkt för elever i nivå A2. Instruktionerna är mycket enkla: i den

(Se <https://vocesy letras.wikispaces.com/Mapas>.
Egen transkription av sangopptak)

första versen ska man presentera sig (säga vad man heter); i den andra versen ska man uttrycka ett önskemål (gärna ett yrke); i den tredje och den fjärde versen ska man förklara varför man önskar det.

Den här aktiviteten fungerar med alla möjliga elever, oavsett ålder. Lärarens roll, förutom att hjälpa eleverna att hitta passande ord, är först och främst att hjälpa dem att meka med orden så att de (orden) anpassas med rätt betoning till sångens melodi. Det är som att göra ett puzzle där, efter att ha provat olika kombinationer, alla bitar till slut får sin rätta plats och helheten får ett sammanhang.

De exempel som följer är komponerade av elever och lärare vid olika tillfällen. I den vänstra spalten ser vi en första version utan bearbetning. I den högra spalten ser vi den förbättrade versionen efter att ha kastat om, tagit bort eller lagt till stavelserna.

Alla exempel är hämtade från dessa två länkar till min wiki: <https://vocesy letras.wikispaces.com/Guantanamera> och <https://vocesy letras.wikispaces.com/Jugando+a+las+profesiones>

Vamos a presentarnos

Ett annorlunda sätt att öva enkla dialoger och grundläggande språkliga strukturer är att använda en enkel melodisk bas. Den traditionella spanska barnsången *Matarile-rile-rile* är ett bra exempel. Aktiviteten går ut på att skapa en dialog, i form av frågor och svar, där allting sjungs i stället för att talas. Läraren börjar med att hälsa på en elev, och eleven hälsar på samma sätt. Detta upprepas flera gånger med någon annan elev

Yo me llamo Josefina
Y quiero ser azafata
Pa poder ver desde el aire
El delta del Mar del Plata

YO-ME-LLA-MO-JO-SE-FI-NA
Y-QUIE-RO-SE-RA-ZA-FA-TA
PA-PO-DER-VER-DES-DEEL-AI-RE
EL-DEL-TA-DEL-MAR-DEL-PLA-TA

Yo me llamo Frida Kahlo
Y quiero vivir con Diego
Yo lo voy a querer siempre
Aunque se quedara ciego

YO-ME-LLA-MO-FRI-DA-KAH-LO
Y-QUIE-RO-VI-VIR-CON-DIE-GO
YO-LO-VO-YA-QUE-RER-SIEM-PRE
AUN-QUE-SE-QUE-DA-RA-CIE-GO

Mi nombre es María Clara
Y quiero ser camarera
Para de buena manera
Servir a toda la escuela

MI-NOM-BREES-MA-RI-A-CLA-RA
Y-QUIE-RO-SER-CA-MA-RE-RA
PA-RA-DE-BUE-NA-MA-NE-RA
SER-VI-RA-TO-DA-LAES-CUE-LA

Me llamo Oliver
y quiero ser doctor
para ayudar a la gente
cuando tienen dolor

O-LI-VER-ME-LLA-MO-YO
Y-QUIE-RO-SE-RUN-DOC-TOR
PA-RAA-YU-DAR-A-LA-GEN-TE
CUAN-DOE-LLOS-TIE-NEN-DO-LOR

så att alla känner igen melodin. Sedan börjar läraren ställa enkla frågor som kräver enkla svar. Beroende på typ av frågor och på dess svårighetsgrad kan eleverna behöva en tid för att förbereda sig. Meningen är dock att improvisera

dialogen så mycket som möjligt. På så sätt blir musiken och språkmelodin det som anger takten i processen av språkproduktionen, inte grammatiken. Exempel som följer är anpassade till eleverna i en nivå A1-A2.

Lärare: HO-LA-BUE-NAS-TAR-DES-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RI-LE
HO-LA-BUE-NAS-TAR-DES-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RON-CHIM-PON

Alla: HO-LA-BUE-NAS-TAR-DES-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RI-LE
HO-LA-BUE-NAS-TAR-DES-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RON-CHIM-PON

Lärare: HO-LA-KA-RIN-BUE-NOS-DI-AS-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RI-LE
HO-LA-KA-RIN-BUE-NOS-DI-AS-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RON-CHIM-PON

Elev 1: HO-LA-PRO-FE-BUE-NOS-DI-AS-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RI-LE
HO-LA-PRO-FE-BUE-NOS-DI-AS-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RON-CHIM-PON

Lärare: ¿TU-CO-MO-TE-LLA-MAS-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RI-LE?
¿TU-CO-MO-TE-LLA-MAS-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RON-CHIM-PON?

Elev 2: YO-ME-LLA-MO-KE-VIN-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RI-LE
YO-ME-LLA-MO-KE-VIN-MA-TA-RI-LE-RI-LE-RON-CHIM-PON

Det finns andra exempel på den här länken till min wiki: <https://vocesystras.wikispaces.com/Matarile-rile-rile>

Summering

Här slutar denna presentation av några argument och förslag som förespråkar en ökad relevans för sången i språkundervisningen och språkinläringen, med hjälp av en modell som bygger på ett aktivt och kreativt sätt att skapa språk med hjälp av musik och prosodi. För den som vill fördjupa sig i användningen av sången som didaktisk resurs följer här nedan några bibliografiska referenser. Jag vill passa på att tacka alla elever och kollegor med vilka jag har haft möjlighet att dela med kunskaper och erfarenheter. Ett särskilt till deltagarna på kursen "Sång i spanskundervisningen", anordnad av Fortbildningsavdelningen och som jag hade nöjen att leda våren 2011.

Referenser

- Cortés Moreno M. (2002). *Didáctica de la prosodia del español: la acentuación y la entonación*. Madrid: Edinumen.
- Fonseca Mora C. (1999). *El papel de la musicalidad del lenguaje en el proceso de adquisición del inglés como segunda lengua*. Tesis doctoral. Universidad de Huelva.
- Graham C. *Teaching Jazz Chants*. (6 min. film) <http://www2.minedu.gob.pe/digesutp/formacioninicial/?p=209>
- Kjellin O. (2002). *Uttalet, språket och hjärnan*. Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Álvarez F. <https://vocesystras.wikispaces.com/>

